

طغیان طبیعت در چشم سرکشی انسان

کارشناسان معتقدند تغییرات اقلیمی را نمی‌توان به عنوان تنها دلیل برای این که بارندگی‌های متناوب در پاکستان تا این حد خسارت‌بار و فاجعه‌آمیز بوده‌اند به حساب آورد...

کارشناسان معتقدند تغییرات اقلیمی را نمی‌توان به عنوان تنها دلیل برای این که بارندگی‌های متناوب در پاکستان تا این حد خسارت‌بار و فاجعه‌آمیز بوده‌اند به حساب آورد.

جنگل‌زدایی گسترده، پراکنش و رشد بی‌قاعده و بیش از حد مناطق شهرنشینی به نحو چشمگیر و معنی‌داری تاثیر تشدیدکننده بر وقوع سیل‌های خانمان‌برانداز و بدتر کردن اوضاع و احوال مناطق مصیبت دیده داشته‌اند. در این میان مدیریت بهتر دشت‌های سیلابی می‌تواند هزینه‌های انسانی و اقتصادی بلایای طبیعی از این دست را تا حد قابل ملاحظه‌ای محدود و مهار کند.

تغییرات اقلیمی ممکن است نقشی را در سوابق بارندگی‌های ویران‌کننده و فاجعه‌بار آسیا بازی کند، اما کارشناسان زیست‌محیطی معتقدند برای شدت و خشونت طغیان‌های خانمان‌برانداز فعلی باید بیش از هر چیز انگشت اتهام را به سوی تخریب و تباهی زیست‌بوم‌ها نشانه گرفت. در این میان، کارشناسان برنامه‌های زیست‌محیطی و حفاظت از منابع طبیعی سازمان ملل خاطرنشان می‌کنند عواملی همچون جنگل‌زدایی‌های گسترده و فراگیر منطقه، تبدیل و تغییر آب‌خیزها و تالاب‌ها به مزارع، گسترش بی‌پروا و بی‌قاعده نواحی شهری و انباشته‌سازی و انسداد سیستم‌های زهکش طبیعی با حجم روزافزون زباله و ضایعات تنها برخی از فاکتورهای تشدیدکننده اثرات فاجعه‌آمیز سیل‌ها و طغیان‌های آبی در منطقه به شمار می‌روند.

در همین رابطه، گانش پانگرا از هسته تایلندی هماهنگ‌کننده تالاب‌ها و آب‌های منطقه‌ای سازمان ملل برای برنامه حفاظت از طبیعت، معتقد است اکنون که بیشتر نواحی منطقه و بخصوص پاکستان به دنبال وقوع طغیان‌های پی در پی در پی در وضعیت فاجعه‌آمیز به سر می‌برند و حتی شرایط آبی و ابعاد بیشتر آن نیز قابل پیش‌بینی نیست، نمی‌توان تنها طبیعت را مقصر قلمداد کرد؛ در واقع این انسان‌ها بوده‌اند که با تجاوز و دست‌اندازی بر دشت‌های سیلابی، منطقه را آبدست و وقوع طغیان‌های مهار نشدنی با چنین عمق خسارت‌باری کرده‌اند. در این میان، با توجه به ساختارهای ضعیف توسعه پایدار در منطقه و عدم توجه به اصول پایدار حفاظت از منابع طبیعی و زیست‌بوم‌ها که خود مساله‌ای بنیادی است و همچنین پتانسیل بالقوه بالای منطقه آسیا به لحاظ برخورداری از باران‌های موسمی و فراوانی اراضی پست و جلگه‌ها، بدیهی است اعمال مدیریت مطلوب دشت‌های سیلابی می‌تواند در محدود ساختن و کاهش بار هزینه‌های انسانی و اقتصادی بلایای طبیعی نقش بالقوه موثری ایفا کند. توجه به نقشی که مدیریت صحیح منابع طبیعی در منطقه به لحاظ پایین آوردن نرخ خسارات‌های جانی و مالی بلایای طبیعی همچون سیل‌ها در پی خواهد داشت در حالی است که تلفات جانی برآورد شده بارندگی‌های اخیر و طغیان‌های متعاقب آن در پاکستان رقمی نزدیک به 1400 کشته و آوارگی میلیونی را گزارش می‌کند. کارشناسان منطقه‌ای سازمان ملل در بخش تالاب‌ها و آب‌های برنامه جهانی حفاظت از طبیعت معتقدند زیر ساخت‌های طبیعی باید محافظت شوند و این موضوع مهمی است که همگی ما ناگزیر از تأمین و تضمین آن هستیم؛ چرا که در غیر این صورت توسعه در آسیا چهره پایداری به خود نخواهد گرفت.

دستاویز قرار ندادن تغییرات اقلیمی به عنوان مقصر اصلی وقوع رخداد‌های طبیعی در منطقه در حالی مطرح می‌شود که برخی از کارشناسان و محققان حوزه اقلیم و شهرهای پایدار در منطقه معتقدند تغییرات اقلیمی به بهانه دست اول و روش ساده دولت‌های آسیایی برای تبرئه کردن خودشان به هنگام مصیبت دیدن از وقوع بلایای طبیعی بدل شده است. این مساله که با رخداد هر گونه طغیان‌های بزرگ، عامل تغییرات اقلیمی به رویکردی پیش پا افتاده و معمولی برای مقصر قلمداد شدن بدل می‌شود در حالی است که در حقیقت بسیاری از مشکلات در سطح محلی و منطقه‌ای ثبات‌پذیر و حل شدنی هستند. کارشناسان زیست‌محیطی معتقدند در واقع فرقی نمی‌کند موقعیت جغرافیایی کجا باشد؛ چه در پاکستان، تایلند، اندونزی یا فیلیپین باشیم یک مشکل اساسی و بنیادی با مدیریت نامطلوب ضایعات و پسماندها، مدیریت نامطلوب اراضی و منابع طبیعی و همچنین گسترش تهاجمی و غیراصولی شهرنشینی داریم.

در همین رابطه، کارشناسان به خرابی و انهدام قابل توجه سال گذشته در مانیل به هنگام وقوع توفان استوایی کتسانا اشاره می‌کنند که سنگین‌ترین بارندگی‌ها طی 4 دهه اخیر را در پی داشت و پایتخت فیلیپین را فلج کرد. به نحوی که 80 درصد شهر غرق آب شد و زیر ارتفاعی از سیلاب فرو رفت و بیش از 400 نفر نیز جان خود را از دست دادند. در آن زمان نیز هر چند مقامات فیلیپینی عامل تغییرات اقلیمی را به عنوان مقصر اصلی شدت و سختی آن توفان معرفی و برجسته نمایی کردند، اما در واقع این فاکتورهای با منشاء مستقیم انسانی بودند که برای خسارت مرگبار سیل باید هدف انتقاد قرار گیرند.

بررسی‌های هسته‌های منطقه‌ای بخش تالاب‌ها و آب‌های طرف همکاری برنامه حفاظت از طبیعت سازمان ملل نشان می‌دهد طی دهه‌های اخیر میلیون‌ها نفر از سکنه کشورهای مصیبت‌دیده از سیلاب‌های بزرگ، خانه‌هایشان را در طول دشت‌های سیلابی بنا کرده‌اند، همین موضوع مهم به اضافه تخریب و انهدام جنگل‌های بالادست رودخانه و همچنین ازدیاد قابل توجه زباله و ضایعات انسانی که موجب مسدود شدن آبراهه‌ها شده است در مجموع تصویر بزرگ و فاجعه‌باری برای این بلای طبیعی در پی داشته است. در این میان، زیرساخت‌های شهری از اولین اهداف در معرض تهدید سیلاب‌ها به شمار می‌روند، به نحوی که زیرساخت مترو به عنوان شاه‌رگ حیاتی حمل و نقل و ارتباط درون و برون‌شهری برای مراکز پرجمعیت کشورهای تایلند، فیلیپین و اندونزی از جمله

مراکز حیاتی شهری به شمار می‌رود که باید بار سنگین پیامدهای برنامه ریزی واقعا نامناسب کشورها در خصوص مدیریت‌های ضعیف زیست‌محیطی را به جان بخرد، اما در نهایت به نظر می‌آید که وقوع چنین بلایای طبیعی به تغییرات عمده‌ای در خط‌مشی‌های مدیریت شهری این شهرهای آسیب‌پذیر منجر نشده است.

بروس دان، از کارشناسان حرفه‌ای زیست محیطی و همکار اداره توسعه پایدار و منطقه‌ای بانک توسعه آسیا نیز در تایید همین نتایج و گمانه‌زنی‌ها، تخریب و انهدام جنگل‌ها در منطقه آسیا را به عنوان یکی از عوامل اصلی تقویت‌کننده آثار سیل و عواقب کلان آن معرفی می‌کند. مرجع علمی اظهار نظر این کارشناس خبره محیط زیست، تحقیقاتی است که از سوی دانشگاه داروین استرالیا و دانشگاه ملی سنگاپور صورت گرفته و نتایج آن حاکی از این واقعیت است که کاهش 10 درصدی در جنگل‌ها منجر به کثرت وقوع سیلاب‌هایی بین 4 و 28 درصد می‌شود. این آمار و ارقام تکان‌دهنده در حالی است که در مسیر به ظاهر برگشت‌ناپذیر کشورهای منطقه در جهت حرکت به سوی بدترین تخریب و آسیب زیست‌بومی که آسیا تاکنون به خود دیده است، باز هم نشانه‌هایی از برخی موارد پیشرفت و بهبود مشاهده می‌شود که به نوبه خود دلگرم‌کننده هستند. به عنوان نمونه، اقدامات و کوشش چینی‌ها در خصوص برنامه احیای جنگل‌ها که به دنبال صدمه شدید این کشور از وقوع سیلاب‌های انبوه و فراگیر دهه 1980 شروع شده از جمله مثال‌های اصلاح شیوه‌های مدیریت زیست‌محیطی در آسیا به شمار می‌رود. چین در آن بازه زمانی عظیم‌ترین سطوح جنگل‌زدایی در جهان را تجربه می‌کرد و هیچ برنامه و خط‌مشی مشخصی برای مدیریت کلان زیست‌محیطی وجود نداشت، اما اکنون و به لحاظ پوشش جنگلی، منطقه آسیا به واسطه برنامه کلان احیای جنگل چینی‌ها از برخی افزایش‌ها در رکوردهای زیست محیطی بهره‌مند شده است. با این اوصاف، آنچه کارشناسان منطقه‌ای برنامه حفاظت از طبیعت سازمان ملل نیز به آن معترفند این واقعیت است که سرمایه‌گذاری در زیرساخت طبیعی تنها راه حفاظت مردم منطقه از اثرات بالقوه سیل‌های ناشی از تغییرات اقلیم است. در این میان، به رغم اخبار اسفبار تلفات انسانی و آوارگی میلیونی و همچنین پیامدهای متعاقب سیل‌هایی همچون سیل اخیر پاکستان که وقوع آن برای کشورهای آسیایی از این دست به منزله چالشی ملی و منطقه‌ای محسوب می‌شود، ایجاد ساختمان‌های بتونی و دیوارهای مستحکم برای متوقف ساختن تهدید سیلاب‌ها فقط پاك کردن صورت مساله است و نه جواب آن؛ حوادثی از این دست بخوبی نشان می‌دهد که ما ناگزیر از سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های طبیعی از جمله جنگل‌ها، حوضه‌های آبگیر رودخانه، برکه‌ها و دریاچه‌ها و تالاب‌ها هستیم تا از سرمایه‌های خود در آینده بهتر محافظت کنیم.

منبع: Discovery / مترجم: مهریار میرنیا